

Nr 105.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till ett torrlägningsföretag inom Millesviks och Eskilsäters socknar av Värmlands län; given Stockholms slott den 4 februari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 4 februari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför:

Den 13 mars 1925 anvisade Kungl. Maj:t till uppgrävning av floddiken genom och från ägor till hemmanen Södra och Norra Hult i Millesviks sockan samt Boda, Gaperhult, Godås och Valdersrud i Eskilsäters socken av Värmlands län dels lån från odlingslånefonden med 10,480 kronor under de i kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 278) angående villkoren för lån från odlingslånefonden stadgade villkor, dels ock statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget med 3,840 kronor under de i kungörelsen den 28 juli 1916

(nr 376) angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från allmänna avdiktningensanslaget stadgade villkor, varjämte Kungl. Maj:t fastställde för företaget upprättad arbetsplan.

Vidare beviljade Kungl. Maj:t den 12 november 1926 till företagens utförande ytterligare lån å 7,600 kronor från statens avdiktningenslånefond.

Sedermera har Kungl. Maj:t den 7 augusti 1936 medgivit Folke Björsell såsom ägare till i företaget ingående fastigheterna Boda 1² och 1³ i Eskilsäters socken dels anstånd till den 1 juli 1937 med erläggande av å berörda fastigheter belöpande, år 1935 till betalning förfallna annuiteter å förenämnda båda lån, dels anstånd under ett år med erläggande av envar av de annuiteter, som för samma fastigheter från och med år 1936 förfalla till betalning å nämnda båda lån, dels ock räntefrihet under uppskovstiden å oguldna kapitalskulden å lånen.

I skrivelse den 25 januari 1937 hava Gustav Svensson m. fl. delägare i förevarande företag hemställt, att de till företaget den 13 mars 1925 och den 12 november 1926 beviljade statslånen måtte avskrivas.

Över framställningen hava remissutlåtanden avgivits den 11 mars 1937 av länsstyrelsen i Värmlands län — som därvid överlämnat, förutom annat, yttrande av lantbruksingenjören Klas Westling ävensom protokoll från ett av Westling den 20 februari 1937 hållet sammanträde med sakägarna i torrläggningensföretaget — den 22 maj 1937 av lantbruksstyrelsen — som tillika överlämnat ett från vederbörande landsfiskal infordrat yttrande angående vissa låntagares ekonomiska ställning — samt den 20 september 1937 av statskontoret. Härjämte har lantbruksstyrelsen den 16 oktober 1937 avgivit förnyat utlåtande i ärendet.

I en den 11 september 1937 dagtecknad skrift, vilken såväl lantbruksstyrelsen som statskontoret haft att taga i övervägande vid avgivande av sina utlåtanden, hava delägarna i företaget upprepat sin hemställan om avskrivning av de till företaget beviljade statslånen.

Av tillgängliga handlingar inhämtas följande.

Förslag till företagens utförande upprättades åren 1918 och 1919 av vederbörande statens lantbruksingenjör med biträde av gode män vid laga syneförrättning, vilken avslutades den 19 maj 1919.

Företaget beräknades omfatta, förutom viss skogsmark, 86.64 hektar åkerjord.

Båtnaden genom torrläggningen uppskattades år 1919 till 38,818 kronor 45 öre, därvid åkerjordens slutliga värde beräknats till högst 900 kronor per hektar. Kostnaden för företaget beräknades nämnda år till 15,497 kronor 90 öre. Den verkliga kostnaden har enligt vad delägarna i sin omförmälda ansökning uppgivit uppgått till 39,303 kronor 86 öre.

Såsom förut nämnts har staten för företagens utförande beviljat:

i statsbidrag utan återbetalningsskyldighet	kronor	3,840
i lån tillhopa	»	18,080

Summa kronor 21,920.

Det till företaget beviljade statsbidraget har utgjort omkring 25 procent av den år 1919 beräknade kostnaden för företaget.

Länsstyrelsen i Värmlands län har genom utslag den 18 februari 1930 respektive den 27 maj 1929 fastställt fördelningen av de båda till företagets utförande beviljade lånen. Därav framgår, att lånet å 10,480 kronor skall amorteras under åren 1932—1957 och lånet å 7,600 kronor under åren 1934—1959.

Till stöd för sin framställning hava *delägarna i företaget* framhållit i huvudsak följande.

Priset på spannmål och övriga lantmannaprodukter hade vid tiden för syneförrättningen och flera år framåt varit ganska gynnsamt, på grund varav den planerade torrläggningen varit motiverad och haft utsikt till ekonomisk bärighet, om kostnaderna stannat vid beräknat belopp. Å arbetet, som igångsatts något år efter syneförrättningen och slutförts år 1925, hade hållits entreprenadauktioner, varvid lägsta bud antagits. Likväl hade förrättnings- och grävningsekostnaderna uppgått till 25,854 kronor 56 öre mot beräknade 15,497 kronor 90 öre. Den ytterligare fördyringen av kostnaderna för företaget vore beroende på ett flertal rättgångar, höga räntor och en kostsam organisation. Vid avvecklingen 1934 hade delägarna själva fått betala skillnaden mellan, å ena sidan, de verkliga kostnaderna för företaget och, å andra sidan, erhållna statsbidrag och statslån eller ett belopp av (39,303:86 — 21,920 =) 17,383 kronor 86 öre. Sistnämnda belopp hade delägarna fått till största delen anskaffa genom upplåning till följd varav delägarna för närvarande hade att dragas med betydande skulder.

Med undantag av hemmanet Boda vore samtliga övriga av företaget berörda hemmansdelar egnahem eller av egnahemstyp. En i ämnet verkställd utredning gäve vid handen, att de verkliga torrläggningsekostnaderna uppginge till för Boda tre gånger den beräknade kostnaden och för övriga fastigheter till två gånger den för varje fastighet uppskattade kostnaden. Härtill komme, att Boda tilldelats hela det av Kungl. Maj:t år 1926 beviljade lånet å 7,600 kronor.

Vidare ville delägarna framhålla, att då marken inom det av företaget berörda området vore nästan plan med mycket ringa fall och jorden vore mo på sursand deras ursprungliga beräkningar varit att genom kanaliseringen få åkrarna ej blott torrlagda utan även få jorden varmare genom luftens nedträngande i alven och därigenom kunna höja skördarna. Dessa förhoppningar hade fullständigt grusats, först och främst genom de oerhörda kostnader, som åsamkats delägarna genom torrläggningföretaget men även genom de låga priserna på spannmål m. m. efter åren 1918—1924. På grund härav hade delägarna icke kunnat genom rationell åkerdikning draga nytta av företaget.

Med hänsyn till delägarnas skuldsättning, den svaga jorden och det skick, vari denna nu befunde sig, vore det omöjligt för delägarna att erlagga de årligen återkommande annuiteterna å statslånen. Först genom nämnda låns fullständiga avskrivande skulle delägarnas ekonomi bliva säkerställd.

Av *lantbruksingenjören Westlings* yttrande samt det i det föregående omnämnda protokollet av den 20 februari 1937 inhämtas bland annat:

Ifrågavarande företag hade tillkommit under utpräglad kristid. Om statsunderstöd söktes i rätt tid, hade bidrag erhållits med en tredjedel i stället för en fjärdedel av den beräknade kostnaden. Arbetena bortsattes under högsta dyrtid. Ett år senare hade entreprenadsumman blivit avsevärt lägre.

Beträffande det först beviljade lånet å 10,480 kronor utgjorde lånebeloppet per hektar, om endast åkern medräknades, i medeltal 120 kronor 96 öre, vilket icke kunde anses vara anmärkningsvärt högt ens med nu rådande priser på jord och produkter. Emellertid drabbade på grund av den princip för kostnadsfördelning vid torrlägningsföretag, som då plögade användas, lånet högst olika de i företaget ingående fastigheterna. Följande sammanställning torde kunna tjäna till belysning härav. (Där ej annat angivits, avses 1925 års lån. Beträffande obetydligare lånebelopp hava kol. 5—7 i sammanställningen ej ifyllts.)

1	2	3	4	5	6	7
Fastighet	Jordregister nr	Jordägare	Lånebelopp Kronor	Lånebelopp per hektar torrlagd åker och äng Kronor	Annuitet tillsvidare Kronor	Annuitet per hektar torrlagd åker och äng Kronor
<i>Millesviks socken.</i>						
Norra Hult	1 ⁸	Olof Olssons sterbhus	208: 21	126: 57	13: 84	8: 41
»	1 ¹⁰	Gunnar och Gustav Svensson	1,704: 43	106: 13	113: 29	7: 05
<i>Eskilsäters socken.</i>						
Godås	1 ²⁸	Johan Öster	1,872: 89	276: 84	124: 49	18: 40
»	1 ²⁴	Sixten Carman	53: 76	—	—	—
»	1 ²³	Johan Blom	117: 74	—	—	—
»	av 1 ¹⁹	Folke Wirén	31: 40	—	—	—
»	1 ¹⁴	»	57: 40	—	—	—
»	1 ¹⁶	»	21: 28	—	—	—
»	1 ²⁹	»	368: 93	234: 98	24: 52	15: 62
»	1 ⁷	Henning Jönsson	592: 79	123: 37	39: 40	8: 20
»	1 ¹⁵	A. P. Andersson	80: 11	—	—	—
Valdersrud	1 ¹⁵	Vilh. Nilssons sterbhus	1,343: 62	298: 25	89: 31	19: 82
Boda	1 ²	Folke Björzell	3,444: 95	75: 07	228: 97	4: 99
»	1 ³	»	584: 55	56: 97	38: 86	3: 79
» (1926 års lån)	1 ²	»	6,509: 17	141: 84	432: 73	9: 43
» » » »	1 ³	»	1,090: 83	106: 32	72: 52	7: 07

Tyngst drabbade 1925 års lån fastigheterna Valdersrud 1¹⁵ samt Godås 1²³ och 1²⁹, vilka dessutom även utan dikeslånet vore högt skuldbelastade. På grund av sedan företagets utförande sänkta priser vore det önskvärt, om lånet till dessa fastigheter kunde reduceras. Westling ville för sin del föreslå, att det ursprungligen beräknade lånebeloppet till Valdersrud 1¹⁵ (ägare Vilh. Nilssons sterbhus) reducerades med 525 kronor eller från 1,343 kronor 62 öre till 818 kronor 62 öre, att lånebeloppet till Godås 1²³ (ägare Johan Öster) reducerades med 650 kronor eller från 1,872 kronor 89 öre till 1,222 kronor 89 öre samt att att lånebeloppet till Godås 1²⁹ (ägare Folke Wirén) minskades med 85 kronor eller från 368 kronor 93 öre till 283 kronor 93 öre. Sammanlagda minskningen av 1925 års lån skulle alltså uppgå till 1,260 kronor, varigenom lånesumman i sin helhet skulle minskas från 10,480 kronor till 9,220 kronor. Härigenom skulle den årliga annuiteten å förenämnade tre fastigheter minskas till omkring 12 kronor per hektar torrlagd åker och äng.

Beträffande 1926 års lån å 7,600 kronor till Boda vore lånebeloppet visserligen i högsta laget. Hade emellertid lånet ej beviljats, skulle detta med ab-

solut säkerhet lett till ekonomiskt sammanbrott för hela företaget och sakägarna i detsamma. Beträffande Boda, som vore en tämligen stor egendom, vilken liksom förutnämnda fastigheter i Godås och Valdersrud även utan dikeslånet vore hårt skuldbelastad och hade en betydande areal åker och äng i företaget, eller 45.89 hektar till 1² och 10.26 hektar till 1³, syntes det vara för högt, om den årliga annuiteten per hektar åker och äng beräknades till 12 kronor per hektar. Den torde, om nuvarande jordägaren skulle mäka ränta och amortera lånet, här böra begränsas till 8 kronor per hektar dylik mark för 1925 och 1926 års lån sammanlagda, varvid minskningen lämpligen torde böra vidtagas beträffande 1926 års lån. För att nedbringa den årliga annuiteten till omkring 8 kronor per hektar syntes 1926 års lån lämpligen böra minskas med 4,500 kronor för Boda 1² och med 450 kronor för Boda 1³. Sammanlagda minskningen skulle alltså bliva 4,950 kronor, varigenom 1926 års lån komme att minskas från 7,600 till 2,650 kronor.

Slutligen ville Westling framhålla, att jordmänen i trakten vore ganska svag liksom att jorden i allmänhet sköttes och brukades dåligt. Trakten låge också omkring 3 mil från närmaste avsättningsort, Säffle. Minskningen av dikningslånen på förenämnda fastigheter och med angivna belopp syntes lämplig för att bringa jämvikt i förhållandet mellan lånets storlek och den nytta jordägarna numera kunde beräknas utvinna av dikningen. Att helt avskryva lånen, som sakägarna begärt, saknade dock varje rimlig grund.

I detta sammanhang torde få nämnas, att *vederbörande landsfiskal* efter verkställd utredning anfört, att Folke Wirén, Johan Öster, Folke Björsell samt delägarna i Vilhelm Nilssons dödsbo J. W. Nilsson och E. K. G. Nilsson för sin bärgning vore helt hänvisade till avkomsten av sina fastigheter. Ingen av dem hade under senare år haft taxeringsbar inkomst, varför uttagandet i föreskriven ordning av på deras fastigheter belöpande annuiter å ifrågavarande lån skulle vara synnerligen betungande och syntes kunna helt äventyra deras ekonomi.

Länsstyrelsen i Värmlands län har anfört huvudsakligen följande.

De kostnader å 17,383 kronor 86 öre, som sökandena uppgivit sig hava fått betala, torde hava erlagts av de personer, som enligt länsstyrelsens utslag rörande fördelning av återbetalningsskyldigheten för ifrågavarande lån samt enligt 1926 års mantalslängd vore ägare till fastigheterna. Då fastigheterna sedan dess så gott som utan undantag bytt ägare, vore sökandenas uppgift att de fått utbetala sagda belopp för företaget missvisande och, åtminstone delvis, helt felaktig. Vid förvärvet av fastigheterna torde de nuvarande ägarna icke hava underlåtit att göra sig under rättade om de lån, som åvilade fastigheterna, och från köpeskillingarna avräknat de in-tecknade lån, som köparna måste övertaga. Länsstyrelsen funne sålunda, att sökandena icke anfört bärande skäl för sin framställning.

Med hänsyn till vad lantbruksingenjör Westling anfört samt omständigheterna i övrigt ansåge sig länsstyrelsen böra hemställa, att framställningen i så måtto bifölles, att lånen avskreves för de fastigheter och med de belopp, Westling angivit.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtandet den 22 maj 1937 anfört, att styrelsen, med hänsyn till vad landsfiskalen uppgivit angående låntagarnas ekonomiska ställning, tillstyrkte nedskrivning av till ifrågavarande företag beviljade statslån på sätt lantbruksingenjören föreslagit.

Statskontoret har för sin del andragit följande.

Lantbruksstyrelsen hade i sitt yttrande över föreliggande framställning icke uttalat sig rörande spörsmålet, huruvida kostnaderna för och resultatet av ifrågavarande torrlägningsföretag kunde anses vara särskilt ogynnsamma. Statskontoret, som ej kunde ingå på ett bedömande av dessa frågor, kunde för sin del icke finna, att enbart den omständigheten att vissa av intressenternas i företaget ekonomiska ställning i och för sig vore svag utgjorde tillräcklig anledning för ett ingripande från statsmakternas sida på sätt lantbruksstyrelsen tillstyrkt.

Skulle emellertid utfallet av ifrågavarande torrlägningsföretag och därmed förknippade omständigheter vara av den art, att med hänsyn därtill särskilda hjälpåtgärder kunde anses motiverade, torde dessa åtgärder — efter hänvändelse till riksdagen — lämpligen kunna vidtagas genom nedskrivning, på sätt lantbruksstyrelsen ifrågasatt, av vissa intressenters skuldbörda i enlighet med vederbörande lantbruksingenjörers förslag.

I sitt förnyade utlåtande den 16 oktober 1937 har *lantbruksstyrelsen* bland annat framhållit, att det syntes styrelsen uppenbart, att intressenternas uppföringar för företaget väsentligt överstege värdet av den båtnad, som genom detsamma erhöles och framdeles kunde tänkas vara möjlig att uppnå. Med avseende härå har styrelsen erinrat, att i enlighet med av vederbörande lantbruksingenjör och gode män i en år 1926 i samband med ansökningen om ytterligare lån till företaget gjord utredning båtnaden av företaget då ansetts kunna uppskattas till ett värde av omkring 28,500 kronor, medan motsvarande värde vid torrlägningsförslagets upprättande hade beräknats till i runt tal 38,000 kronor. Lantbruksstyrelsen har med hänsyn till nu anförda förhållanden funnit, att företaget finge anses vara för därav berörda jordägare ur ekonomisk synpunkt särskilt ogynnsamt.

Departements-
chefen.

Av utredningen framgår, att de oförutsedda stora kostnader, som ifrågavarande torrlägningsföretag kommit att draga, i huvudsak bero på omständigheter, varöver intressenterna i företaget icke kunnat råda. Härtill kommer, att den vunna markförbättringen får anses understiga vad som normalt borde svara mot de nedlagda kostnaderna. På grund härav och med hänsyn till den tryckta ekonomiska belägenhet, vari vissa av torrlägningsföretagets delägare befinna sig, finner jag skäligt, att för lättande av sagda delägars skuldbörda ytterligare statsunderstöd beredes företaget. Vad angår den utsträckning, vari detta bör ske, vill jag i likhet med lantbruksstyrelsen och statskontoret förorda vad lantbruksingenjören Westling härutinnan föreslagit. Jag tillstyrker sålunda, att till nedskrivning av å fastigheterna Valdersrud 1¹⁵, Godås 1²⁸ och 1²⁹ samt Boda 1² och 1³ belöpande andelar av 1925 och 1926 års lån må från statens avdikningsanslag anvisas ett sammanlagt belopp av (1,260 + 4,950 =) 6,210 kronor. Härtill bör emellertid riksdagens medgivande inhämtas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa bidragsbeloppets fördelning å nämnda fastigheter. Beloppet torde icke böra inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för visst år bevilja jämlikt gällande bestämmelser för avdikningsanslagets användning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till nedskrivning av vissa andelar av det till uppgrävning av diken genom och från ägor till hemmanen Södra och Norra Hult i Millesviks socken samt Boda, Gaperhult, Godås och Valdersrud i Eskilsäters socken av Värmlands län den 13 mars 1925 beviljade lånet från odlingslånefonden samt av det till samma företag den 12 november 1926 beviljade lånet från statens avdikningslånefond må från statens avdikningsanslag anvisas ett belopp av 6,210 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Ros.
